

Uddannelse i Danmark

Øget brugerbetaling kan give samfundsmæssige milliardtab

Venstre har foreslået, at der skal ses nærmere på effekterne af øget brugerbetaling på de videregående uddannelser. Ikke desto mindre kan AE dokumentere, at der er milliongevinster af videregående uddannelser i Danmark. I gennemsnit øges velstanden i samfundet med 6-15 mio. kr. over et livsforløb, mens de offentlige finanser forbedres med 3-9 mio. kr. pr. person. Konsekvenserne af brugerbetaling på de videregående uddannelser kan meget vel være, at færre unge får en uddannelse, hvilket især vil ramme unge med svag baggrund. Beregningerne i denne analyse viser, at hvis bare 2 pct.point færre i en årgang får en videregående uddannelse, så går samfundet glip af milliarder.

af Senioranalytiker **Mie Dalskov Pihl****13. juni 2013**

Analysens hovedkonklusioner

- Hver gang samfundet giver en videregående uddannelse skabes der vækst og velstand for 6 til 14 mio. kr. gennem de unges liv, mens de offentlige finanser forbedres med 3,5 til 9 mio. kr.
- OECD skriver i "Education at a glance 2012", at studieafgifter kan være med til at afskære nogle grupper fra at tage en videregående uddannelse.
- Hvis andelen af unge, der fremover vil være ufaglærte i stedet for at få en videregående uddannelse på grund af brugerbetaling, vil falde med 2 pct. point, så vil det koste samfundet 232 mio. kr. årligt eller 14 mia. kr. set over de unges liv – og det er vel at mærke effekten på én ungdomsårgang. Tilsvarende vil de offentlige finanser blive forværret med godt 150 mio. kr. årligt eller 9 mia. kr. gennem de unges liv for den ene årgang, der er regnet på.
- En gennemgang af OECD-tal viser, at der er tendens til lande med høj brugerbetaling også har lavere social mobilitet. I USA er chancerne eksempelvis dobbelt så lave for at bryde den sociale arv i forhold til Danmark.

Kontakt

Senioranalytiker
Mie Dalskov Pihl
Tlf. 33557720
Mobil 26204036
md@ae.dk

Kommunikationschef
Mikkel Harboe
Tlf. 33 55 77 28
Mobil 28 36 87 50
mh@ae.dk

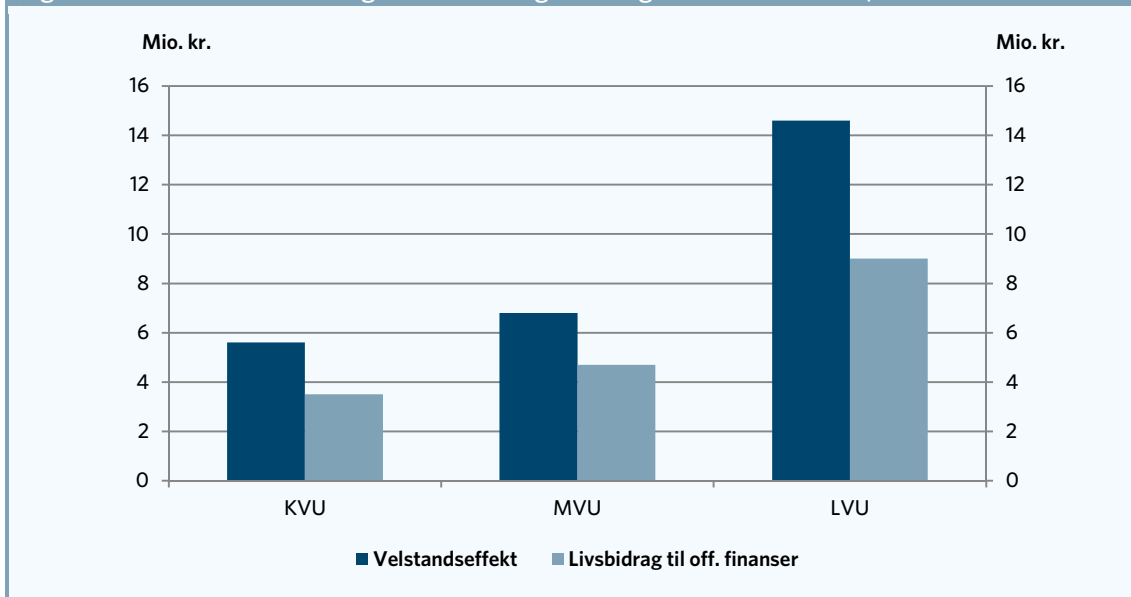
Milliongevinster af alle videregående uddannelser

Det er en guldrandet forretning for samfundet at give unge en videregående uddannelse set i forhold til, hvis den unge var forblevet ufaglært. Det ses i figur 1, hvor den gennemsnitlige gevinst af de videregående uddannelser er vist. I beregningerne er der taget højde for baggrundsfaktorer, altså at uddannede typisk har en stærkere baggrund end ufaglærte.

Beregningerne tager også højde for, at det koster flere hundredetusinde kroner i undervisningsudgifter¹ at give videregående uddannelser samt den SU, der udbetales fra det offentlige.

Hver gang samfundet giver en videregående uddannelse skabes der vækst og velstand for 6 til 14 mio. kr. gennem de unges liv, mens de offentlige finanser forbedres med 3,5 til 9 mio. kr. De gode effekter kommer dels af bedre arbejdsmarkedstilknytning, dvs. at personer med en videregående uddannelse er mindre ledige end sammenlignelige ufaglærte, men også af højere timeløn gennem højere produktivitet.

Figur 1. Samfundsmæssige gevinster af lange videregående uddannelser, 18-80 år

Anm: Figuren viser livsværditilvæksten i 2013-priser beregnet i AE's livsindkomstmodel på baggrund af indkomstdata fra 2011. Livsværditilvæksten er lønindkomst, arbejdsgiveradministrerede pensionsbidrag og overskud af egen virksomhed fratrukket undervisningsomkostninger. Figuren viser også gevinsten af uddannelsen på de offentlige finanser, dvs. indbetalte skatter fratrukket undervisnings-takster og overførsler (inkl. SU, boligstøtte og boligsikring). Gevinsten er beregnet som forskellen mellem bidraget til de offentlige finanser for de uddannede set i forhold til sammenlignelige ufaglærte (grundskole eller uoplyst uddannelse). Gevinsten er beregnet vha. propensity score matching med 10 naboer.

De afbildede gevinster i figur 1 er et gennemsnit over de forskellige uddannelsesretninger, men dykker man ned i de forskellige uddannelsesstyper, så er der positive gevinster over hele linjen. Ingen videregående uddannelse er en dårlig forretning.

Dykker man ned i de forskellige uddannelser er der stor variation i gevinsterne. Det fremgår af bilagstabellen, der viser en detaljeret oversigt over uddannelsesgevinsterne af de videregående uddannelser målt på de offentlige finanser samt antal fuldtidsår på arbejdsmarkedet.

¹ AE bruger en kombination af gennemsnitlige fuldførelsestider og undervisningstaxametre i beregningerne. I gennemsnit koster en KVVU 380.000 kr. i undervisningsmidler, en MVU koster 490.000 kr. mens en LVU koster 565.000 kr. Prisen er incl. en gennemsnitlig gymnasial uddannelse, der kræves før optagelse.

Brugerbetaling kan koste velstand

Ifølge de nyeste tal fra Ministeriet for børn og undervisning vil 59 procent af en ungdomsårgang få en videregående uddannelse. Hvis der blev indført brugerbetaling på de videregående uddannelse kan det få den konsekvens at færre får en videregående uddannelse. Nedenfor er det beregnet, hvor meget det vil koste i tabt velstand, og hvor meget det vil forværre statskassen, hvis færre fik en videregående uddannelse. Konkret er der regnet på at 2 pct.point af en ungdomsårgang ikke får en videregående uddannelse, og i stedet vil forblive ufaglærte.

Hvis andelen af unge, der fremover vil være ufaglærte i stedet for at få en videregående uddannelse er ligeligt fordelt mellem KVU, MVU og LVU, så vil en reduktion i andelen af unge, der får en videregående uddannelse fra 59 til 57 procent koste samfundet 232 mio. kr. årligt eller 14 mia. kr. set over de unges liv – og det er vel at mærke effekten på én ungdomsårgang, jf. tabel 1.² Tilsvarende vil de offentlige finanser blive forværret med godt 150 mio. kr. årligt eller 9 mia. kr. gennem de unges liv for den ene årgang, der er regnet på her.

Tabel 2. Samfundstab ved at 2 procentpoint færre får en videregående uddannelse				
	Årgangseffekt gennem livet		Årgangseffekt pr. leveår	
	Velstandstab	Forværring af offentlige finanser	Velstandstab	Forværring af offentlige finanser
	Mio. kr.	Mio. kr.	Mio. kr.	Mio. kr.
KVU	640,1	400,0	10,3	6,5
MVU	4.452,9	3.077,7	71,8	49,6
LVU	9.317,2	5.743,5	150,3	92,6
I alt	14.410,1	9.221,2	232,4	148,7

Anm: Tabellen viser de samfundsmæssige tab ved at 2 procentpoint færre får en videregående uddannelse. I dag får 59,1 procent en videregående uddannelse fordelt på 4,8 pct. KVU, 27,5 pct. MVU og 26,8 pct. LVU. Beregnet ud fra gevinsterne i figur 2.

Kilde: AE på baggrund af registertal og egne beregninger. Statistikbanken samt UVM's Profilmodel (2011-udgaven).

Lande med studieafgifter har lavere social mobilitet

Der er stor forskel på brugerbetalingen på videregående uddannelser rundt om i verden. 8 OECD-lande har ingen studieafgifter, og i 1/3 af landene er betalingen på mindst 1.500 USD svarende til knap 9.000 Dkr.

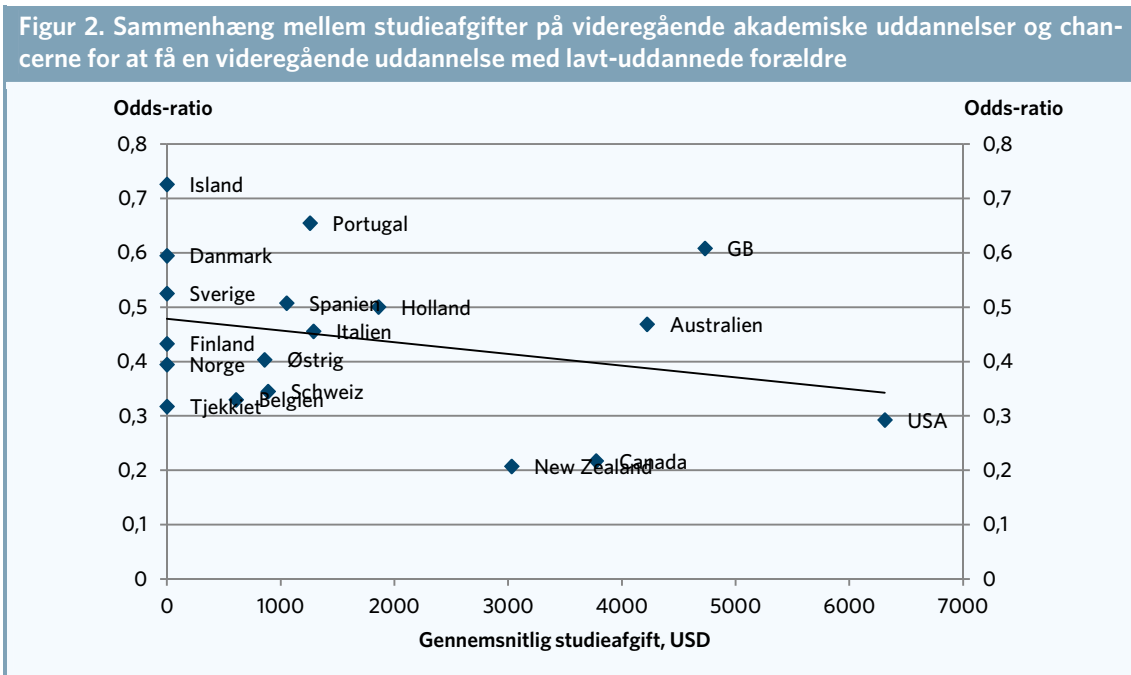
OECD bemærker i "Education at a glance 2012", at studieafgifter kan være med at afskære nogle grupper fra at tage en videregående uddannelse:

"On the one hand, higher tuition fees increase the resources available to educational institutions, support their efforts to maintain quality academic programmes and develop new ones, and can help institutions accommodate increases in student enrolment. However, they may also restrict access to higher education for students – particularly those from low-income backgrounds" – Education at a glance 2012 s. 274

Faktisk kan man se en tendens til, at der i de lande, der har høj brugerbetaling også er dårlige odds for at bryde den negative sociale arv. AE har sammenholdt chancerne for, at man som barn af lavtuddannede får en videregående uddannelse med den gennemsnitlige brugerbetaling på videregående uddannelser ud fra "Education at a glance 2012".

² En ungdomsårgang ligger på 70.400 personer. Gennemsnitlig årgang af 16-41-årige i 2013 jf. FOLK2, Statistikbanken.

Figur 2 viser de gennemsnitlige studieafgifter i en række lande og chancerne for at få en uddannelse, hvis man kommer fra hjem med lavt-uddannede forældre.

Anm.: Studieafgifter vedr. 2008-09. Bemærk, at der ikke findes data for alle lande. Kun de lande er medtaget, hvor OECD har beregnet gennemsnitlig brugerbetaling og der samtidig er oplysninger om odds-ratio. "Odds-ratio" viser andelen af unge på videregående uddannelser med lavt-uddannede forældre set i forhold til andelen af unge med lavt-uddannede forældre. Hvis unge med lav uddannelsesbaggrund havde samme sandsynlighed for at få en videregående uddannelse som unge fra veluddannede familier ville odds-ratio være 1.
 Kilde: AE pba. Education at a glance 2012, chart B5.2 samt chart A6.1

Brugerbetaling vil skabe mindre vækst

Der er flere argumenter imod brugerbetaling på videregående uddannelser. Først og fremmest slår denne analyse fast, at alle videregående uddannelser er en millionforretning for samfundet. Som det er nu, er der milliongevinster til staten og samfundet hver gang man giver en ung en videregående uddannelse. Brugerbetaling svarer til at lægge en afgift på en investeringsaktivitet, som giver et stort afkast. Normalt bruges afgifter til at dæmpe uønskede aktiviteter, og ikke gode forretninger som uddannelse.

At bruge brugerbetaling til at styre de unges valg af uddannelse er generelt meget vanskeligt. Det er meget svært præcis at spå om, hvilke uddannelser, der vil blive efterspurgt, og desuden er det ikke sikkert, at den gevinst som en person har af at tage en given uddannelse, vil være den samme i et andet fag. Det økonomer og organisationer er enige om, er, at der kommer til at mangle uddannet arbejdskraft altså folk med en faglært eller videregående uddannelse. Derfor vil det være fatalt at indføre brugerbetaling netop nu. Den økonomiske krise har allerede kostet ufaglærte job, der aldrig kommer tilbage så uddannelse er mere vigtig end nogensinde før.

De nyeste tal fra Ministeriet for børn og undervisning viser, at vi er 1 procentpoint fra at opfylde målsætningen om at 60 procent af en ungdomsårgang skal have en videregående uddannelse. På de lange videregående uddannelser er vi i mål med at over 25 procent får en akademisk uddannelse. Øget brugerbetaling vil bare få færre til at få videregående uddannelse, og det vil efterlade medføre samfundsmæssige tab.

Bilag

Der er variation over gevinsternes størrelser afhængig af, hvilken videregående uddannelse man ser på. Det afspejler blandt andet forskel i både lønniveau og ledighedsrisiko.

Bilagstabel 1 viser en detaljeret oversigt over uddannelsesgevinsterne af de videregående uddannelser målt på de offentlige finanser (skatteindtægter fratrukket overførsler og uddannelsesomkostninger) samt målt på antal fuldtidsår på arbejdsmarkedet.

Bilagstabel 1. Gevinst af videregående uddannelser målt på offentlige finanser og antal fuldtidsår		
	Mio. kr.	Antal år
Korte videregående uddannelser, i alt	3,5	9,1
KVU øvrige, KVU	3,0	5,7
Multimediedesignere, tolke	3,0	8,1
Kunstnere	0,2	2,3
Markedsførings- og finansøkonomer	5,1	12,7
Datamatikere, merkonomer	4,4	13,1
Maskintekniker, andre teknikere	3,0	7,6
Laboranter	3,4	11,1
Økonomaer, teknologer	2,5	6,9
Jordbrugsteknolog, landbrugstekniker	2,0	10,1
Farmakononer	3,4	10,9
Fængselsbetjente, politibetjente	3,6	9,1
Mellemlange videregående uddannelser, i alt	4,7	9,4
Pædagoger	2,8	7,8
Lærere	4,8	9,6
Journalister og bibliotekarer	5,5	10,3
Sprog/formidling bach., MVU	4,1	9,0
Andre MVU (bl.a. skuespillere, designere, jordmødre, tandplejere)	3,0	7,0
Socialrådgivere	4,5	11,9
HD/HA-uddannede	9,8	9,1
Tekniske i øvr., MVU	3,3	6,1
Bygningskonstruktører	3,2	5,8
Diplomingeniører	6,6	9,5
Diætister, ernæringsudd.	3,0	8,4
Maskinmestre	4,2	6,0
Bioanalytikere	4,4	12,0
Sygeplejesker, radiografer	4,2	9,8
Ergoterapeuter, fysioterapeuter	4,1	10,6
Lange videregående uddannelser, i alt	9,0	10,7
Pædagogiske universitetsuddannelser	5,6	9,7
Humanistiske kandidater	5,3	8,6

Kunstneriske kandidater	2,5	5,1
Matematikere, fysikere	7,2	9,0
Økonomer	13,7	10,9
Jurister, politologer	12,3	12,9
Socialvidenskab, forvaltning, sociologi, psykologi	5,8	11,0
Civilingeniører	9,8	9,8
Arkitekter	3,8	8,6
Andre LVU (bioteknologi, folkeskolesundhed, humanernæring m.m.)	6,7	7,5
Dyrlæger, jordbrugsøkonomer	5,7	10,6
Læger	14,4	13,5
Tandlæger, farmaceuter	9,8	10,4

Anm: Tabellen viser gevinsten af uddannelsen på de offentlige finanser, dvs. indbetalte skatter fratrukket undervisningstakster og overførsler (inkl. SU, boligstøtte og boligsikring). Gevinsten er beregnet som forskellen mellem bidraget til de offentlige finanser for de uddannede set i forhold til sammenlignelige ufaglærte (grundskole eller uoplyst uddannelse). Gevinsten er beregnet vha. propensity score matching med 10 naboer. Der ses bort fra den del af gevinsten, der via produktivitet, betyder højere lønninger til offentligt ansatte. Tabellen viser antal års fuldtidsbeskæftigelse gennem livet beregnet ud fra AE's livsindkomstmodel på baggrund af 2011. Selvstændige har pr. definition beskæftigelsesgrad = 1. Gevinsten er estimeret ud fra propensity score matching med 10 naboer, dvs.

der ses på, hvor meget større beskæftigelsen er i forhold til sammenlignelige ufaglærte.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (2011) og beregninger i STATA.